

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 2 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

A1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Επομένως, ούτε εκ φύσεως, αλλά ούτε και αντίθετα προς τη φύση μας υπάρχουν οι αρετές μέσα μας, που όμως έχουμε από τη φύση την ιδιότητα να τις δεχτούμε, αλλά γινόμαστε τέλει με τον εθισμό.

Ακόμα, όσες ιδιότητες έχουμε από τη φύση, πρώτα αποκτούμε τις δυνατότητες αυτών και ύστερα προχωρούμε στις αντίστοιχες ενέργειες (πράγμα που φαίνεται στις αισθήσεις μας. Γιατί δεν αποκτήσαμε τις αισθήσεις (της όρασης και της ακοής), επειδή είδαμε πολλές φορές ή ακούσαμε πολλές φορές, αλλά αντίθετα τις χρησιμοποιήσαμε, επειδή τις έχουμε ήδη, και δεν τις αποκτήσαμε έχοντας κάνει και ξανακάνει χρήση τους. Τις (ηθικές) αρετές όμως τις αποκτούμε, αφού πρώτα προβήκαμε σε ενέργειες άσκησης, όπως ακριβώς συμβαίνει και στις άλλες τέχνες. Γιατί όσα πρέπει να κάνουμε, αφού τα μάθουμε, αυτά τα μαθαίνουμε κάνοντάς τα. Για παράδειγμα, οικοδόμοι γίνονται με το να χτίζουν σπίτια και κιθαριστές με το να παίζουν κιθάρα. Με τον ίδιο τρόπο, λοιπόν, γινόμαστε και δίκαιοι κάνοντας δίκαιες πράξεις, σώφρονες κάνοντας σώφρονες πράξεις, ανδρείοι κάνοντας ανδρείες πράξεις.

B1. Ο Αριστοτέλης διακρίνει τις αρετές σε δύο είδη, στις διανοητικές και τις ηθικές. Οι διανοητικές αρετές, όπως είναι η σοφία και η σύνεση, σχετίζονται με τη λογική και ανήκουν, κατά τη διαίρεση του φιλοσόφου, στο καθαρά λογικό μέρος της ψυχής («λόγον ἔχον»). Το βασικό γνώρισμά τους είναι ότι οφείλουν τη γένεση και την ανάπτυξή τους κατά κύριο λόγο στη διδασκαλία, η οποία απαιτεί εμπειρία και χρόνο. Η φράση το «πλεϊον» υποδηλώνει την ύπαρξη και άλλων παραγόντων που δεν αναφέρονται στο συγκεκριμένο απόσπασμα. Από τα παραπάνω συνάγεται το ότι την κύρια ευθύνη για την μετάδοση των διανοητικών αρετών την έχει ο δάσκαλος. Η επιλογή της λέξης «αύξηση» δεν είναι τυχαία, καθώς κατ' αυτόν τον τρόπο επισημαίνεται ότι η διανοητική αρετή δεν ολοκληρώνεται ποτέ και ταυτίζεται με μια πορεία διαρκούς καλλιέργειας της γνώσης.

Από την άλλη, οι ηθικές αρετές, όπως είναι η δικαιοσύνη και η σωφροσύνη, έχουν σχέση με το δεύτερο μέρος του λογικού μέρους της ψυχής («ἐπιθυμητικόν»), που μετέχει και στο «λόγον ἔχον» και στο «ἄλογον» μέρος. Η κατάκτησή τους οφείλεται στον εθισμό («ἔθος»), δηλαδή στη συνήθεια που διαμορφώνεται με την επανάληψη μιας ενέργειας. Ο Αριστοτέλης για να ενισχύσει αυτή την άποψη, επισημαίνει την ετυμολογική συγγένεια που υπάρχει ανάμεσα στις λέξεις «ἠθική» και «ἔθος». Είναι γνωστό, εξάλλου, ότι αποτελούσε βαθιά πίστη του φιλοσόφου η εξάρτηση σε απόλυτο βαθμό του έθνους από το ήθος. Σε αντίθεση, λοιπόν, με τις διανοητικές αρετές, στις ηθικές το βάρος για την κατάκτησή τους πέφτει στον ίδιο τον άνθρωπο, αφού για να

εθίσει την ψυχή του σε ενάρετες πράξεις πρέπει να καταβάλει αδιάκοπη άσκηση. Εξαρτάται δηλαδή απόλυτα από αυτόν αν θα αποκτήσει ήθος «εὐγενές και φιλόκαλον». Τις ίδιες απόψεις υποστήριζε και ο Πλάτωνας στο έργο του «Νόμοι».

B2. Στο δεύτερο απόσπασμα ο Αριστοτέλης εισάγει ένα νέο επιχείρημα(ἔτι), προχωρώντας σε βαθύτερη εξέταση του θέματός του. Αρχίζει, λοιπόν, με αναφορά σε όσα ο άνθρωπος έχει από τη φύση του και όχι από εθισμό. Αυτά που δόθηκαν από τη φύση, δόθηκαν αρχικά ως δυνατότητες και, όταν αναπτύχθηκαν πλήρως τα γνωρίσματά τους, έγιναν ικανότητες. Στην κατηγορία αυτή κατατάσσει τις αισθήσεις, οι οποίες δόθηκαν a priori στοιχεία της ύπαρξης του ανθρώπου. Έτσι, ο άνθρωπος διαθέτει εκ των προτέρων τα αισθητήρια όργανα, τα οποία του δίνουν τη δυνατότητα να αισθάνεται, όταν ολοκληρωθεί η ανάπτυξή τους. Για περαιτέρω διευκρίνιση ο φιλόσοφος αναφέρει την ακοή και την όραση ως παραδείγματα, με τα οποία δείχνει ότι ο άνθρωπος διαθέτει πρώτα τη δυνατότητα να ακούει και να βλέπει και στη συνέχεια ακούει και βλέπει. Στη συνέχεια, αναφέρεται στις αρετές αντιθετικά προς τα φυσικά γνωρίσματα. Συγκεκριμένα, στις ηθικές αρετές προηγείται η ενέργεια, δηλαδή η εξάσκηση, η επανάληψη μιας ενέργειας και ακολουθεί η κατάκτηση της ηθικής αρετής. Αλλά για να γίνει η αρετή από προδιάθεση αποκτημένη ιδιότητα, είναι ανάγκη ο άνθρωπος να ασκηθεί σε αυτή. (παράδειγμα πρακτικών τεχνών και από τον χώρο της ηθικής).

- Διάκριση «δύναμης» και «ενέργειας»
- Χρήση αντίθεσης, παραδειγμάτων και αναλογίας.

Ο Αριστοτέλης τεκμηριώνει τη θέση αυτή μέσω του παρακάτω **συλλογισμού**:

1^η προκείμενη: σε όσα υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως (παράδειγμα των αισθήσεων της όρασης και της ακοής) προηγείται η ύπαρξη και η δυνατότητα μιας ενέργειας και ακολουθεί η ενέργεια, η πραγμάτωση της δυνατότητας (δύναμις > ενέργεια)

2^η προκειμένη: στις ηθικές αρετές προηγείται η ενέργεια, ο εθισμός και η επανάληψη μιας πράξης και ακολουθεί η κατάκτησή τους,

Συμπέρασμα: οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως, αφού δεν ακολουθούν την πορεία όσων υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως.

B3. ΕΙΣΑΓΩΓΗ: «Η ψυχή του ανθρώπου ... ηθικές και διανοητικές», σχολικό βιβλίο, σ. 152, 153

B4. οὔσης: εξουσία, παροντικός

ἔσχηκε: σχήμα, ανθεκτικός

πεφυκότες: ευφυΐα, έμφυτος

χρησάμενοι: κατάχρηση, εύχρηστος

μανθάνομεν: εκμάθηση, αμαθής

Γ1. Διότι νομίζω πως εσείς δεν αγνοείτε ότι πλέον πολλά γεγονότα τέτοια έχουν συμβεί, τα οποία αρχικά όλοι ανεξαιρέτως θεώρησαν ότι είναι συμφορές και συμπόνεσαν αυτούς που τα έπαθαν, αλλά αργότερα κατάλαβαν ότι αυτά τα ίδια είχαν γίνει πηγή πολύ μεγάλων καλών. Γιατί όμως πρέπει να μιλάμε για τα μακρινά; Ακόμα και σήμερα θα διαπιστώναμε ότι οι πόλεις που έχουν βέβαια τα πρωτεία, εννοώ την Αθήνα και τη Θήβα, δεν απέκτησαν μεγάλη ανάπτυξη με την ειρήνη, αλλά από τα γεγονότα τα οποία τους επέτρεψαν, αφού προηγουμένως γνώρισαν ατυχίες στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, να ανακάμψουν πάλι. Χάρη σε αυτά η μία έγινε επικεφαλής των Ελλήνων, ενώ η άλλη σήμερα έχει γίνει τόσο ισχυρή, όσο κανείς ποτέ ως τώρα δεν περίμενε ότι θα γίνει. Διότι η φήμη και η δόξα αγαπούν να προέρχονται όχι από την ησυχία αλλά από τους αγώνες.

Γ2. σφᾶς, τοιούτων, εὔ, ἐπίδοσι, ἡγεμόσι, ᾤετο, ὑποληφθῆναι, τοῖς πεισομένοις, γνοίη, γενέσθαι

Γ3 α. ὕμᾱς : υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου «οὐκ ἄγνοεῖν» (ετεροπροσωπία)

συμφοράς : κατηγορούμενο στο «ᾧς» μέσω του συνδετικού «εἶναι»

τοῖς παθοῦσι : επιθετική μετοχή με υποκείμενο το άρθρο της, ως αντικείμενο στο «συνηνέχθησαν»

τί : αιτιατική της αιτίας στο «δεῖ»

λαβούσας : κατηγορηματική μετοχή (που εξαρτάται από το «εὐροῖμεν ἄν»), αναφέρεται στο «τάς πόλεις».

ἡγεμόνα : κατηγορούμενο στο «τήν μέν» μέσω του «καταστᾶσαν».

Γ3 β. Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση.

Εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο «ὅτι» και δηλώνει αντικειμενική κρίση.

Εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει το πραγματικό.

Η συντακτική της λειτουργία είναι : αντικείμενο του «οὐκ ἄγνοεῖν».